

DOI 10.33099/2618-1614-2023-22-3-11-17
УДК 355.02

В. П. Тютюнник,

*кандидат військових наук, доцент,
провідний науковий співробітник відділу
воєнної політики центру безпекових досліджень,
Національний інститут стратегічних досліджень,*

В. К. Горовенко,

*заступник завідувача відділу воєнної політики
центру безпекових досліджень,
Національний інститут стратегічних досліджень*

Особливості засад політики національної безпеки та оборони Великої Британії, визначених у 2015–2023 рр., щодо України, Росії та її війни проти України

Ретроспективно розглянуті основні засади політики національної безпеки та оборони Великої Британії, визначені у 2015–2023 рр. у головних стратегічних документах у згаданих сферах. Виявлені та проаналізовані зміни в наведених у цих документах пріоритетах, цілях, завданнях і заходах оборонної політики Лондона щодо Києва та Москви, а також у шляхах їх досягнення/виконання, які рекомендується враховувати під час формування та реалізації воєнної політики України.

Ключові слова: Стратегія національної безпеки Великої Британії, Огляд стратегічної оборони Великої Британії, Документ командування оборони, війна РФ проти України, оборонна політика Великої Британії, збройні сили Великої Британії.

© В. П. Тютюнник, В. К. Горовенко, 2023

Насамперед слід звернути увагу на те, що збройна агресія РФ проти України розпочалася більш ніж дев'ять років тому. Це своєчасно та адекватно враховувалось у змінах до засад воєнної політики України, визначених у документах з планування у сферах її національної безпеки та оборони.

Зокрема, в затверджених у 2015 р. Стратегії національної безпеки України [1] та Воєнній доктрині України [2] російська агресія та порушення територіальної цілісності нашої держави визначалися найактуальнішими воєнними загрозами, а Росія – вперше воєнним противником.

Найвірогіднішим вважався сценарій здійснення нею надалі повномасштабної збройної агресії з проведенням сухопутних, повітряно-космічних та морських операцій з рішучими воєнно-політичними цілями. Протидіяти цьому планувалося шляхом здійснення спільних операцій сил оборони в поєднанні з територіальною обороною та опором на тимчасово захоплених ворогом територіях. При цьому *активна оборона* вважалась основним принципом застосування сил оборони.

У 2020–2021 рр. у новій Стратегії національної безпеки України [3] та Стратегії воєнної безпеки України [4] прогнозувалася можлива ескалація та повномасштабне використання РФ воєнної сили проти України, що супроводжуватиметься застосуванням політичних, економічних, інформаційно-психологічних, космічних, кібер- та інших засобів, а також блокадою її портів, узбережжя, повітряного простору тощо.

Росія в цих документах визначена не лише воєнним противником, а й *екзистенційною воєнною загрозою* незалежності, державному суверенітету і територіальній цілісності України, джерелом довгострокових системних загроз її національній безпеці.

Тому мала здійснюватися *всеохоплююча оборона* на суші, на морі, в повітряному, кібер- та інформаційному просторах силами оборони, включно із силами територіальної оборони та руху опору, з використанням усього потенціалу держави й суспільства (воєнного, політичного, економічного, міжнародно-правового (дипломатичного), духовного, культурного тощо). Всеохоплююча оборона повинна створюватися на засадах стримування, стійкості та взаємодії, з урахуванням активної підтримки з боку інституцій ЄС, НАТО, їхніх країн-членів, інших країн і міжнародних організацій, а також забезпечення консолідованого міжнародного політичного, економічного та правового тиску на агресора.

Зважаючи на це, вперше був розроблений і в жовтні 2021 р. затверджений план такої оборони України.

Розпочата РФ у 2014 р. збройна агресія проти України, яка в лютому 2022 р. переросла в широкомасштабну війну, підтвердила обґрунтованість низки згаданих та інших прогнозів і висновків. Водночас відмічається потреба в уточненні актуальності та строків реалізації окремих засад (пріоритетів, цілей, завдань і заходів)

воєнної політики України, визначених у довго- та середньострокових документах оборонного планування [5].

У цьому контексті слід зазначити, що подібні прогнози й висновки до 2021 р. не містились у стратегічних документах у сфері національної безпеки та оборони провідних західних країн. Варто також нагадати, що в попередній нашій статті [6] розглядалась еволюція воєнних аспектів засад політики національної безпеки США щодо України, РФ та її війни проти України, яка спостерігалась упродовж минулого десятиліття.

У статті, що пропонується, досліджуються особливості визначених у 2015–2023 рр. воєнних аспектів засад (пріоритетів, цілей, завдань і заходів) політики національної безпеки та оборони Великої Британії, яка разом зі США є найважливішим воєнним партнером України у відсічі російській повномасштабній збройній агресії. Виявлені при цьому зміни в засадах указаних політик цих двох країн є актуальними для врахування під час оновлення згаданих вище засад воєнної політики України.

Аналіз показує, що у Великій Британії впродовж 2014–2020 рр., на початковому етапі російської збройної агресії, дещо повільно й недостатньо рішуче, за нашими оцінками, переглядалися засади її політики національної безпеки та оборони, пов'язані з війною РФ проти України.

Прем'єр-міністр Великої Британії Д. Кемерон презентував у листопаді 2015 р. черговий п'ятирічний документ – Стратегію національної безпеки та Огляд стратегічної оборони і безпеки (*National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review 2015*) під назвою «Безпечне та процвітаюче Сполучене Королівство» (SDSR2015) [7]. У ньому певна увага приділялася так званій «кризі в Україні», яка вважалась однією із загроз для Великої Британії. При цьому Росія ще не визначалась суб'єктом прямої загрози для неї.

Однак у документі наголошувалося, що РФ стає більш непрогнозованою, агресивною, авторитарною, націоналістичною та опозиційною до Заходу. Відмічалося, що вона, анексувавши Крим та «підтримуючи сепаратистів на сході України» з використанням гібридних тактик і маніпуляцій у ЗМІ, продемонструвала готовність підтримувати міжнародні стандарти взаємовідносин. Москва вкладає великі кошти в модернізацію збройних сил, передусім ядерної зброї, посилювала ядерні навчання й риторику, погрожуючи її розміщенням у Криму.

Оскільки такі дії Росії кидали виклик європейській безпеці та міжнародному порядку, головною відповіддю на них у SDSR2015 визначалась відданість Великої Британії колективній обороні та безпеці країн – членів НАТО. Зокрема, це було продемонстровано у 2017 р., коли Лондон очолив Об'єднані оперативні сили вищої готовності (VJTF), сформовані Альянсом у відповідь «на дії Росії в Україні». Крім того, ЄС, за наполяганням Великої Британії, ввів проти РФ відповідні санкції.

У SDSR2015 підкреслювалося, що Лондон підтримує дипломатичний шлях урегулювання «кризи в Україні»

та Німеччину, котра очолює реагування Європи на «дії Росії в Україні». Велика Британія зобов'язувалася працювати в НАТО, ЄС та ООН задля забезпечення притягнення РФ до відповідальності за вказані протиправні дії. Передбачалося зберегти тиск санкцій на Росію з метою виконання нею зобов'язань, взятих за колишніми Мінськими домовленостями, а також з метою її примушування до виходу з окупованого Криму і дотримання зобов'язань стосовно забезпечення верховенства закону, прав людини та демократії.

У SDSR2015 наводилася низка засад оборонної політики Великої Британії. Зокрема, в наступні п'ять років чисельність збройних сил не повинна була скорочуватися нижче 82 тис. осіб. На потреби оборони планувалося спрямовувати, відповідно до вимог НАТО, кошти обсягом 2% ВВП, з яких 20% – на дослідження, розроблення та закупівлю зброї.

Мала пройти реформа міністерства оборони та збройних сил, на які покладалася завдання щодо:

- оборони країни та її заморських територій, сприяння забезпеченню їхньої безпеки та стійкості;
- реалізації ядерного стримування;
- сприяння кращому розумінню обстановки у світі за допомогою стратегічної розвідки та глобальної оборонної мережі;
- зміцнення міжнародної безпеки та колективного потенціалу союзників, партнерів і багатосторонніх інституцій;
- проведення можливих великих бойових операцій, серед них – на виконання статті 5 договору про НАТО.

Збройні сили могли також залучатися до боротьби з міжнародним тероризмом, протидіяти розповсюдженню зброї масового ураження, а також реагувати на виклики з боку держав з нестабільною внутрішньо-політичною обстановкою.

Тоді Велика Британія стала *першою із західних країн*, котра в засадах оборонної політики передбачала вжиття заходів щодо захисту суверенітету України, надання допомоги її народу, зміцнення стійкості нашої держави, сприяння проведенню в ній оборонної реформи та підготовки українських Збройних Сил.

У документі був окремий розділ, присвячений діям РФ щодо України, особливостей російської воєнної політики, включно з аспектами стосовно розміщення та застосування нею ядерної зброї, та можливих відповідей на це з боку Великої Британії, ЄС і НАТО.

Варто зазначити, що у SDSR2015 містилося 5 позитивних згадок про Україну, 6 – про Крим, незаконно анексований РФ, 8 – про «кризу» в Україні або «дії» Росії в Україні, а також 12 згадок негативного характеру стосовно РФ.

Згодом, у березні 2021 р., прем'єр-міністр Великої Британії Б. Джонсон оприлюднив Інтегрований огляд безпеки, оборони, розвитку та зовнішньої політики (*The Integrated Review of Security, Defence, Development and*

Foreign Policy) під назвою «Глобальна Британія в епоху конкуренції» (IR2021) [8].

Назву «інтегрований» він одержав з огляду на те, що в ньому йшлося не лише про сфери безпеки та оборони, а й про вперше додані до них сфери зовнішньої політики та допомоги країнам, які розвиваються. У документі наголошувалося, що Велика Британія є наддержавою «м'якої» сили з глобальними інтересами, однак зазначалося, що в нових умовах багатопольярного світу та глобальної конкуренції «жорстка» сила набуває першорядного значення.

Головним пріоритетом в IR2021 визначалися захист та просування інтересів британського народу в середині та поза межами країни. *Ключовими інтересами* вважалися суверенітет, безпека і процвітання держави та її народу. Їх просування мало здійснюватися шляхом реалізації чотирьох *головних цілей*:

- збереження стратегічної переваги завдяки досягненням у науці й технологіях;
- формування відкритого майбутнього міжнародного порядку;
- зміцнення безпеки та оборони вдома й за кордоном;
- підвищення стійкості вдома й за кордоном.

При цьому акцент був зроблений на забезпеченні інтеграції колективних дій завдяки:

- об'єднанню всіх важелів Великої Британії;
- усуненню бар'єрів між внутрішньою та зовнішньою політикою;
- зміцненню співпраці та поділу тягаря із союзниками й партнерами для забезпечення кращих дій у більш конкурентному і суперечливому світі.

Для досягнення вказаних цілей передбачалося, зокрема, об'єднати зусилля у сферах оборони, дипломатії, міжнародного розвитку, розвідки, безпеки, торгівлі та внутрішньої політики. Спільно із союзниками та партнерами мали розв'язуватися проблеми безпеки у фізичному світі та в Інтернеті. Ключовими партнерами в Євроатлантичному регіоні залишалися США та НАТО.

Велика Британія в IR2021 *першою з європейських країн визначила РФ найбільш гострою загрозою власній безпеці*. Прогнозувалося, що Москва досягатиме стратегічних переваг шляхом активізації підриву демократичних систем і відкритих економік сусідніх європейських країн, зокрема України. РФ разом з Іраном і КНДР були віднесені до ключових чинників погіршення ситуації в міжнародній безпеці й ослабленні міжнародного порядку.

У документі зазначалося, що Велика Британія активно стримуватиме і захищатиметься від усього спектра російських загроз. Вона забезпечуватиме через НАТО об'єднану відповідь Заходу на них, поєднуючи відповідні військові, дипломатичні та розвідувальні ресурси. Лондон допомагатиме східноєвропейським країнам, включно з Україною, в підвищенні стійкості до згаданих загроз. При цьому винятковий наголос був зроблений на наданні допомоги для *нарощування потенціалу українських Збройних Сил*.

Особлива увага приділялася головній складовій оборони – ядерному стримуванню. З огляду на мінливу ситуацію в міжнародній безпеці, передусім у Європі, та агресивні дії РФ, було переглянute ухвалене раніше рішення щодо скорочення запасів ядерних боеголовки з 225 до 180 одиниць. Їхню кількість планувалося збільшити до 260 одиниць. Передбачалося утримувати чотири стратегічні атомні підводні човни з балістичними ракетами Trident-II, один з яких постійно патрулюватиме в морі.

І надалі свідомо зберігатиметься невизначеність щодо того, коли, як і в якому масштабі Лондон розглядатиме можливість застосування ядерної зброї. Не публікуватимуться також відомості стосовно оперативних запасів та кількості розгорнутих ядерних боеголовки і згаданих ракет.

З метою посилення оборони мали відбутися відновлення статусу Великої Британії як передової європейської військово-морської держави та модернізація збройних сил, які повинні:

- бути добре підготовленими до бойових дій та участі в міжнародних операціях шляхом передового розгортання, нарощування потенціалу й відповідного навчання особового складу;
- володіти всім спектром навичок, включно зі здатністю діяти в кіберпросторі та космосі, та високотехнологічними спроможностями в інших сферах.

У документі підкреслювалося, що Велика Британія спільно з країнами – членами НАТО стримуватиме ядерні, звичайні воєнні та гібридні загрози з боку РФ, зміцнюватиме обороноздатність Північного та Південного флангів Альянсу і формуватиме оборонні альянси з окремими європейськими країнами. Планувалося оновити концепцію стримування, розгорнути за кордоном більші за кількістю і на триваліший час британські військові сили не лише спільно з НАТО, а й з іншими союзниками та партнерами.

Мала втілюватися нова промислова стратегія у сферах безпеки та оборони й надаватися посилена увага розробці, фінансуванню і розгортанню нових оборонних технологій та можливостей.

Було також заявлено, що оборонні витрати Великої Британії становитимуть 2,2% ВВП. За їхній рахунок, зокрема, фінансуватиметься виконання програми модернізації системи оборони країни, яка охоплюватиме й нові сфери – кіберпростір і космос та забезпечуватиме оснащення збройних сил передовими озброєннями і технологіями.

В IR2021, на відміну від SDSR2015, були відсутні положення стосовно збройної агресії, анексованого Криму і війни РФ проти нашої держави. У ньому про Україну наводилися лише дві згадки, а про РФ негативно згадувалося дванадцять разів.

У свою чергу, британське міністерство оборони презентувало в березні 2021 р. Документ командування оборони під назвою «Оборона в епоху суперництва» (DCP21) [9]. Розроблений у розвиток засад IR2021, він містив

докладний план трансформації оборонної політики та збройних сил на наступне десятиліття.

У ньому передусім констатовалося зростання загроз для Великої Британії на тлі погіршення міжнародної воєнно-політичної обстановки. Найгострішою для неї та європейської безпеки загалом залишалася РФ з урахуванням її ядерної та звичайної зброї, а також дій нижче за поріг збройного конфлікту. Зазначалося, що модернізація російських збройних сил, здатність до об'єднання всіх можливостей країни та підвищена схильність до ризику роблять Росію як майстерним, так і непрогнозованим гравцем.

У документі також аналізувалися зміни в характері збройної боротьби та засобів, які застосовуються в ній. Серед іншого, зверталася увага на те, що РФ вкладає кошти в нарощування підводних спроможностей, зокрема й глибоководних, які створюють загрозу для підводних кабелів, а також у розробку торпеди, здатної доставляти ядерний заряд до берегових цілей. Указувалося, що Росія може завдавати високоточні оперативно-стратегічні удари, а також обмежувати свободу дій у повітрі завдяки високоефективній системі протиповітряної оборони. Крім того, вона посилює ядерний шантаж.

Завданням оборонної політики в DCP21 визначалося забезпечення захисту та просування наведених в IR2021 *ключових інтересів* Великої Британії – суверенітету, безпеки і процвітання. Головною її метою вважався захист британського народу, території, критичної інфраструктури та способу життя людей.

Важливо, що в документі ставилося завдання нарощування оборонного потенціалу партнерів з реалізацією підходу, який ґрунтується на проведенні воєнних компаній з використанням можливостей, оптимізованих для взаємодії зі збройними силами інших країн. Велика Британія проводитиме підготовку до них, надаватиме необхідні рекомендації та інше сприяння і буде готовою до проведення спільних операцій в умовах дій противника, що сприятиме зміцненню Євroatлантичної безпеки та безпеки України.

У DCP21 наголошувалося, що внаслідок російської збройної агресії Україна зазнала значних територіальних втрат. Тому Велика Британія разом із союзниками допомагатиме їй зміцнювати потенціал протидії цій агресії як звичайними військовими заходами, так і діями нижче порогового рівня. Зокрема, британська місія з нарощування потенціалу, включно з підготовкою українських Сухопутних та Військово-морських сил, сприятиме розвитку Збройних Сил України та їхньої здатності до оперативної сумісності зі збройними силами країн – членів НАТО.

Велика Британія працюватиме із союзниками та партнерами в Чорноморському регіоні, насамперед з Болгарією, Грецією, Румунією та Туреччиною, для забезпечення в ньому свободи судноплавства і безпеки. Вона користуватиметься своїм правом на свободу дій

у Чорному морі відповідно до Конвенції Монтре як у рамках операцій НАТО, так і в разі самостійних дій.

Варто підкреслити, що в IR2021 та DCP21 не прогнозувалося, як у раніше згаданих українських документах оборонного планування, можливість розв'язання РФ повномасштабної війни проти України і тим паче проти Заходу. Під час визначення в них засад оборонної політики Великої Британії, ймовірно, вважалося, що на Донбасі триватиме так званий «локальний конфлікт низької інтенсивності», а його врегулювання може із часом відбутися шляхом переговорів за участю Німеччини та Франції в колишньому Мінському форматі. Тому в DCP21, за наявності положень щодо російської збройної агресії проти України, про нашу державу було лише чотири згадки, а про Росію – десять.

Перехід РФ з 24 лютого 2022 р. до широкомасштабної збройної агресії проти України повернув у Європу велику війну. Це докорінно змінило геополітичну і безпекову ситуацію в Євroatлантичному регіоні та у світі, а також засвідчило неспроможність ООН, ОБСЄ, НАТО, ЄС і провідних країн – членів цих інституцій запобігати таким діям у цьому регіоні.

Велика Британія, зважаючи на це, а головне, на те, що український народ та Збройні Сили України вистояли в перші місяці агресії РФ (попри безліч прогнозів стосовно поразки нашої держави через три-шість днів і впевненість у цьому Москви), *першою з провідних європейських країн* переглянула ухвалені 2021 р. засади власної політики національної безпеки та оборони.

Прем'єр-міністр Великої Британії Р. Сунак презентував у березні 2023 р. позачерговий Оновлений інтегрований огляд (*Integrated Review Refresh 2023*) під назвою «Реагування на більш суперечливий і нестабільний світ» (IRR) [10]. Цей Огляд, на відміну від попередніх SDSR2015, IR2021 та DCP21, є україноцентричним: у ньому про Україну є понад 30 згадок, про війну РФ проти України – 20, про досвід України в цій війні – 8, про Росію – 38.

У ньому констатується, що з лютого 2022 р. українсько швидко зростали темпи геополітичних змін у світі та ступінь їхнього впливу на Велику Британію, які неможливо було передбачити в IR2021 та DCP21. Інші чинники, що змусили оновити згадані документи, розглянуті в [11].

Водночас особливістю IRR є те, що в ньому залишено низку наведених в IR2021 засад (пріоритетів, цілей, завдань та заходів) політики національної безпеки та оборони Великої Британії, які досі зберегли свою актуальність. Зокрема, це стосується засад у сферах науки й технологій, кібербезпеки, національної безпеки та подолання кліматичних та природних криз.

Водночас засади політики в інших сферах, передусім у сфері оборони, зазнали в IRR суттєвих змін.

Уявляється, що підготовку проектів стратегічних документів у такий спосіб, що зберігає певну наступність з їхнім попередніми чинними варіантами, було би доцільно використовувати під час оновлення документів

з планування у сферах національної безпеки та оборони України [5].

В IRR зроблено висновок, що війна РФ проти України разом із застосуванням нею в ролі зброї енергоносіїв і продовольства та безвідповідальної ядерної риторики, загрожує створити світ, у якому пануватимуть небезпека, безлад, розкол, авторитаризм, тероризм та організована злочинність.

За цих обставин найневідкладнішим пріоритетом політики національної безпеки, оборони та зовнішньої політики в коротко- і середньостроковій перспективі в документі визначене усунення найгострішої загрози, яку РФ становить для Великої Британії та європейської безпеки. Життєво важливими вважаються підтримка України у відновленні її суверенітету, територіальної цілісності та неотримання Росією жодної стратегічної вигоди від її агресії. Метою Великої Британії є стримування та протидія намірам РФ підірвати її безпеку та Євроатлантичного і міжнародного порядку загалом.

Для реалізації вказаної політики та досягнення її цілей використовуватиметься новий підхід, заснований на *чотирьох стовпах*:

- формування міжнародного середовища;
- стримування, оборона та конкуренція в усіх сферах;
- усунення вразливостей за рахунок стійкості;
- створення стратегічних переваг.

При цьому особлива увага звертається на зростаючу роль *стримування та оборони*.

Найнагальнішим пріоритетом в IRR визначена підтримка самооборони та відновлення суверенітету й територіальної цілісності України, тому що її безпека є безпекою Великої Британії. Підкреслюється, що цей геополітичний аспект потребує здійснення невідкладних дій у даний час та їхнього планування на довгострокову перспективу.

У свою чергу, системна *конкуренція* розігрується на «стратегічних аренах», що перекриваються. На них відбувається постійна та динамічна конкуренція вище і нижче порога збройного конфлікту за воєнний, економічний та політичний баланс сил, правила і норми.

В IRR зазначається, що Велика Британія, зокрема:

- намагатиметься формувати правила та норми поведінки в кіберпросторі;
- продовжуватиме розробку інструментів для стримування, оборони та конкуренції в цьому просторі;
- усуватиме внутрішні кібервразливості та підтримуватиме партнерів у створенні їхніх власних можливостей;
- формуватиме та балансуватиме свою діяльність у космосі з урахуванням визначальної ролі, яку космічний потенціал відіграє в обороні України.

У документі передбачено, що Велика Британія реагуватиме на погіршення міжнародної безпеки та зростання спектра гібридних загроз шляхом використання надійного і комплексного/інтегрального підходу до стриму-

вання та оборони з урахуванням оновленої Стратегічної концепції НАТО, схваленої 2022 р.

Основу реалізації такого підходу становитимуть збалансовані та надійні ядерні, звичайні, кібернетичні та космічні сили, а також готовність використовувати їх у необхідному місці у стислі терміни. Особлива увага приділятиметься запровадженню нового підходу до стримування та протидії загрозам нижче порогу збройного конфлікту.

Звичайні, кібернетичні та космічні сили повинні стати достатньо боездатними, стійкими, спроможними до швидкого розгортання й адаптивними. Їх формуватимуть британські збройні сили та служби безпеки і розвідки. Триватиме модернізація зазначених сил з урахуванням досвіду України у війні, передусім наземних сил за армійською програмою «Future Soldier».

У документі передбачено в наступні два роки виділяти на потреби оборони додатково по 5 млрд фунтів стерлінгів. Завдяки цьому загальні видатки на оборону у 2023 р. досягнуть 2,2% ВВП (2,29% ВВП з урахуванням допомоги Україні). У довгостроковій перспективі вони можуть становити 2,5% ВВП залежно від стану фінансової та економічної ситуації в країні.

Для забезпечення реалізації визначених в IRR оновлених засад політики національної безпеки та оборони міністерство оборони Великої Британії розробило та в липні 2023 р. презентувало позачерговий Документ командування оборони під назвою «Відповідь оборони на більш суперечливий і нестабільний світ» (DCP23) [12]. У визначених у ньому засадах британської оборонної політики одне із чільних місць належить питанням щодо України. Зокрема про Україну в DCP23 є понад 60 згадок, про війну РФ проти України – 20, про досвід України в цій війні – 10 та про Росію – 10.

Цей документ також уперше містить два окремі підрозділи, присвячені Україні.

Перший з них має назву «Уроки України». Він починається з висновку, що національна безпека Великої Британії «нерозривно пов'язана з результатом війни в Україні». А далі в ньому наводяться найзагальніші уроки цієї війни. Решта конкретніших уроків міститься в інших положеннях документа.

У другому підрозділі під назвою «Підтримка України» докладно викладаються пріоритети, цілі й конкретні заходи щодо надання Великою Британією, починаючи з 2014 р., усебічної воєнної допомоги українським силам оборони.

Особливістю DCP23 також є те, що до нього внесено низку наведених у DCP21 висновків, завдань та заходів, які нині не потребують змін. Так, зокрема, зазначається, що РФ була та залишається найгострішою загрозою для Великої Британії та європейської безпеки. Водночас наголошується, що після розв'язаної Росією широкомасштабної війни проти України відбувся перехід від епохи конкуренції до суперечливого та нестабільного світу. У ньому «жорстка» сила відіграватиме дедалі більшу роль.

Тому, з урахуванням уроків цієї війни та нових, складніших умов забезпечення безпеки країни, метою оборони Великої Британії в DCP23 визначено захист нації та сприяння її процвітання. Збройні сили також робитимуть свій внесок у реалізацію наведених в IRR *чотирьох стовпів* політики безпеки та оборони. Швидшими темпами здійснюватиметься трансформація британської оборонної політики та збройних сил. Зокрема планується:

- підвищити оборонний потенціал, передусім його ядерну, звичайну, кібернетичну та космічну складові, посилити роль Великої Британії в НАТО й підтримку України, а також стійкість оборонних запасів, допоміжних засобів і розвідки;
- усунути вразливості та посилити стійкість оборони території країни, її повітряного простору та критичної інфраструктури, зокрема підводної;
- переглянути підходи до визначення чисельності особового складу сил оборони, формування їхнього резерву, здійснення заходів кадрової політики з урахування досвіду України у війні;
- налагодити нові дієвіші стосунки між силами оборони та промисловістю;
- запровадити ефективніші процеси придбання озброєння та інших оборонних ресурсів;
- модернізувати сферу оборони шляхом упровадження інновацій, зокрема втілення цифрових технологій, великих даних, передових наукових досліджень, новітніх технологій у сфері оборони тощо.

Пріоритетними в документі визначені п'ять критичних технологій у сфері оборони: штучний інтелект, інженерна біологія, майбутні телекомунікації, напівпровідники та квантові технології. Крім того, приділятиметься увага дослідженням у сферах робототехніки, аугментації людини, біохімії, зброї спрямованої енергії та нових матеріалів, які мають велике значення для підвищення спроможностей сил оборони.

У DCP23 ідеться про здійснення *комплексного підходу до стримування та оборони*, який має посилити інтеграцію:

- у всіх видах збройних сил шляхом надання пріоритету об'єднаному підходу – від виявлення цілей до завдання ударів по них;
- у різних сферах оборони, насамперед її ядерній, звичайній, кібернетичній та космічній складових, завдяки чому стане реальністю міждоменна інтеграція під час оцінки їхніх спроможностей і вибору варіантів дій;
- в уряді між міністерствами та агенціями безпеки і розвідки, зокрема задля задіяння всіх важелів у процесах стримування та оборони, серед іншого, шляхом введення санкцій і протидії ворожому маніпулюванню інформацією;
- по всьому спектру конфліктів від війни високої інтенсивності до гібридної конкуренції нижче порогового рівня;
- з промисловістю, утворивши з нею новий, більш проактивний, сприятливий і стійкий альянс;

- між регіональними театрами воєнних дій, урахуваючи «пористість» між регіонами й те, що загрози не обов'язково стримуються в деяких з них;

- із союзниками та партнерами, зокрема через НАТО, з посиленням акценту на взаємодію, особливо в цифрових форматах і даних.

Основним компонентом такого комплексного підходу залишаться незалежні ядерні сили Великої Британії. Важлива роль надаватиметься також звичайним силам та їхнім спроможностям протидіяти противнику в усіх доменах збройної боротьби. У цих силах з урахуванням досвіду України:

- набуватимуть дедалі більшого значення можливості розвідки, спостереження, виявлення цілей та рекогносцирування (ISTAR), радіоелектронної боротьби, радіорозвідки та кібербезпеки;
- збільшуватимуться запаси оборонних ресурсів, передусім боеприпасів для проведення наземних, повітряних та морських операцій, удосконалюватиметься логістичне забезпечення;
- використання космосу та кіберпростору буде ключовим напрямом їх зміцнення.

У DCP23 наголошується, що Велика Британія, залишаючись глобальною державою, має захищати власні національні інтереси та інтереси її союзників у всьому світі. Пріоритетним у її оборонній політиці є євроатлантичний регіон. Тому формуватимуться сили оборони, оптимізовані найперше для проведення операцій у цьому регіоні. При цьому певні їхні складові застосовуватимуться в інших регіонах світу, зокрема в Індійсько-Тихоокеанському регіоні.

З огляду на це будуть створені Глобальні сили реагування міністерства оборони (GRF), які об'єднують розгорнуті за кордоном сили та сили високої готовності на території країни. Вони будуть підготовлені для швидкого, глобального застосування, реагування на кризи, проєціювання сили та тривалого проведення воєнних кампаній за кордоном.

Заслугує на увагу здійснений керівництвом міністерства оборони Великої Британії вельми оригінального та цікавого, на наш погляд, підходу до публічного залучення неурядових аналітичних структур, бізнес-структур, незалежних експертів та інших осіб до підготовки проєкту DCP23 [13]. Вважаємо, що такий підхід можна було б застосувати під час розроблення Міністерством оборони України проєкту оновленої Стратегії воєнної безпеки України.

Наведені вище та інші особливості змін у визначених у 2015–2023 рр. у головних стратегічних документах у сферах національної безпеки та оборони Великої Британії засадах її оборонної політики щодо України, Росії та її війни проти України рекомендується враховувати під час оновлення пріоритетів, цілей, завдань і заходів воєнної політики України, викладених у Стратегії воєнної безпеки України та Стратегічному оборонному бюлетені України.

І наостанок варто звернути особливу увагу на таке.

Починаючи з 2015 року *всі уряди й парламенти Великої Британії* не обмежувалися лише схваленням проукраїнських засад у стратегічних документах з питань її національної безпеки та оборони. Вони активно і послідовно вживали відповідні дієві заходи для їх реалізації, передусім стосовно політичної, дипломатичної, економічної та інших видів підтримки України у відсічі російській збройній агресії. Найактуальнішою її складовою є британська воєнна допомога – найбільша за обсягами, порівняно з іншими європейськими країнами.

Тому Велика Британія в умовах існування довготривалої російської воєнної загрози для України була, є та має залишатися найбільш надійним, рішучим, щирим та ефективним європейським партнером у воєнно-політичній, військовій та військово-технічній сферах.

Перелік літератури

1. Стратегія національної безпеки України [Електронний ресурс]: затверджена Указом Президента України № 287/2015 від 26 травня 2015 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015/ed20150526#Text>.

2. Воєнна доктрина України [Електронний ресурс]: затверджена Указом Президента України № 555/2015 від 24 вересня 2015 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015#Text>.

3. Стратегія національної безпеки України. Безпека людини – безпека країни [Електронний ресурс]: затверджена Указом Президента України № 392/2020 від 14 вересня 2020 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>.

4. Стратегія воєнної безпеки України. Воєнна безпека – всеохоплююча оборона [Електронний ресурс]: затверджена Указом Президента України № 121/2021 від 25 березня 2021 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>.

5. Тютюнник В. Державне управління в сфері оборони України: проблеми оборонного планування під час війни [Електронний ресурс]: 10.04.2023 / В. Тютюнник // Оборонно-промисловий кур'єр. – Режим доступу: <https://opk.com.ua/державне-управління-в-сфері-оборони-у-3>.

6. Тютюнник В. П. Еволюція воєнних аспектів засад політики національної безпеки США у 2010–2022 роках щодо

України, РФ та її війни проти України [Електронний ресурс] / В. П. Тютюнник, В. К. Горovenko // Наука і оборона. – 2022. – № 3/4. – С. 3–10. – Режим доступу: <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2022-20-3-4-3-10>.

7. National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review 2015. A Secure and Prosperous United Kingdom [Електронний ресурс]: November 2015 / HM Government // GOV.UK. – Режим доступу: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/478933/52309_Cm_9161_NSS_SD_Review_web_only.pdf.

8. Global Britain in a competitive age. The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy [Електронний ресурс]: March 2021 / HM Government // GOV.UK. – Режим доступу: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/975077/Global_Britain_in_a_Competitive_Age_the_Integrated_Review_of_Security_Defence_Development_and_Foreign_Policy.pdf.

9. Defence in a competitive age [Електронний ресурс]: March 2021 / Ministry of Defence // GOV.UK. – Режим доступу: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/974661/CP411_-_Defence_Command_Plan.pdf.

10. Integrated Review Refresh 2023. Responding to a more contested and volatile world [Електронний ресурс]: March 2023 / HM Government // GOV.UK. – Режим доступу: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1145586/11857435_NS_IR_Refresh_2023_Supply_AllPages_Revision_7_WEB_PDF.pdf.

11. Савченко-Галушко Т. Війна в Україні у фокусі безпекової політики Великої Британії [Електронний ресурс]: 15 березня 2023 / Т. Савченко-Галушко // АрміяInform – Режим доступу: <https://armyinform.com.ua/2023/03/15/vijna-v-ukrayini-u-fokusi-bezpekovoyi-polityky-velykoyi-brytaniyi>.

12. Defence's response to a more contested and volatile world [Електронний ресурс]: July 2023 / Ministry of Defence // GOV.UK. – Режим доступу: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1171269/Defence_Command_Paper_2023_Defence_s_response_to_a_more_contested_and_volatile_world.pdf.

13. Call for submissions to shape the next Defence Command Paper [Електронний ресурс]: 23 March 2023 / Ministry of Defence // GOV.UK. – Режим доступу: <https://www.gov.uk/government/consultations/call-for-submissions-to-shape-the-next-defence-command-paper/call-for-submissions-to-shape-the-next-defence-command-paper>.